

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

ADMINISTRACIÓ DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA

CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT, AGRICULTURA I PESCA

12511

Acord del Ple de la Comissió de Medi Ambient de les Illes Balears sobre la millora del sistema d'irrigació del PN s'Albufera de Mallorca, TM Muro (151A/18)

En relació amb l'assumpte de referència, i d'acord amb l'establert a l'article 41.3 de la Llei 21/2013, de 9 de desembre, d'avaluació ambiental, es publica l'Acord del Ple de la CMAIB, en sessió de 31 d'octubre de 2018,

DECLARACIÓ D'IMPACTE AMBIENTAL

El projecte objecte del present informe es tramita pel procediment d'avaluació ambiental ordinària segons el grup 10 (Projectes en espais naturals protegits) de l'annex I de la Llei 12/2016 (Projectes sotmesos a l'avaluació d'impacte ambiental ordinària), de 17 d'agost, d'avaluació ambiental de les Illes Balears, que inclou, al seu punt 12, les Obres de canalització i projectes de defensa de cursos naturals.

Informació del projecte

- 1.El projecte té per nom "Millora del sistema d'irrigació del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca (T. M. Muro/Sa Pobla)".
- 2.El promotor és la direcció general d'Espais Naturals i Biodiversitat, a través del Servei d'Espais Naturals.
- 3.El projecte ha estat encarregat per l'equip gestor del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca.
- 4.Consisteix en realitzar tres derivacions del torrent de Sant Miquel regulables per comportes: dos cap a Es Forcadet i el tercer una obra de pas cap a Sa Siurana.
- 5.El projecte es finança mitjançant el Fons per al Desenvolupament del Turisme Sostenible. El pressupost total és de 231.819,94 € (IVA i taxes incloses).
- 6.Les actuacions a realitzar són:

- 1.Reemplaçament de dos petits trams de 15 metres de longitud dels laterals del torrent de Sant Miquel per estructures d'obra formades per un mur de formigó en massa amb un abocador regulable mitjançant una comporta mòbil de ferro, de l'estil de les que ja existeixen a altres punts del PN de s'Albufera. L'alçada de les comportes és d'1 metre d'alçada mínima.
- 2.Excavació de 2 petits canalets a banda i banda del torrent de Sant Miquel, un de 21 metres cap a la sèquia de sa Siurana i un altre de 41 metres cap al Forcadet.
- 3.Pas sobre el malecò de sa Siurana, amb 2 tubs o un encofrat de 2 metres de diàmetre, per a no interrompre el camí existent.
- 4.Marc de formigó al pontet ja existent a la part baixa de la sèquia o canal de sa Siurana, de 6 metres d'amplària, i ubicació de comportes de ferro per a regular el pas de l'aigua.
 - L'objectiu és derivar una part de les aigües de les fonts Ufanes cap a indrets del parc afectats per problemes d'eutrofització i/o salinització, de tal manera que es millori la situació ecològica del sistema.
 - La durada prevista de les obres és de sis mesos. Els dos primers es faria la derivació cap a sa Siurana, els mesos 2 a 4 es faria la derivació cap a Es Forcadet i els mesos 4 a 6 el pontet de sa Siurana.

Elements significatius de l'entorn del projecte

El Parc Natural de s'Albufera de Mallorca fou declarat l'any 1988. A més d'aquesta importantíssima figura de protecció territorial, està integrat en altres:

1. XN2000, amb el ZEC (ES5310125) i ZEPA (ES0000038).
2. ANEI
3. Zona Humida d'Importància Internacional (RAMSAR)
4. Important Bird Area (IBA)
5. Sistema Europeu de Zones Naturals Agermanades (Eurositi)
6. Reserva Biogenètica del Consell d'Europa

El Parc Natural es troba al nord de Mallorca. És una zona humida de cabdal importància i única, per les seves característiques, a les Illes Balears. La zona costanera és la que s'ha vist més seriosament afectada per la urbanització, amb els nuclis de Platja de Muro i Can Picafort com a estendard.

Resum del procés d'avaluació

Tramitació

Des del punt de vista ambiental, el projecte es tramita pels articles 33-44 de la Llei 21/2013, d'avaluació ambiental.

Segons l'article 14.1 de la Llei 12/2016, d'avaluació ambiental de les Illes Balears,

Han de ser objecte d'avaluació d'impacte ambiental ordinària els projectes següents, públics o privats:

-Els projectes inclosos en l'annex I, i també els projectes que es presentin fraccionats i assoleixin els llindars de l'annex I mitjançant l'acumulació de les magnituds o les dimensions de cadascun.

-(...)

-(...)

-(...)

El supòsit del projecte es pot considerar inclòs dins l'annex I, grup 10 (Projectes en espais naturals protegits) punt 12 Obres de canalització i projectes de defensa de cursos naturals.

Fase de consultes

S'han efectuat consultes a:

- a. Ajuntament de Muro
- b. Ajuntament de Sa Pobla
- c. Demarcació de Costes
- d. Direcció General de Recursos Hídrics

En el moment de la redacció del present informe, no s'havia rebut cap resposta. Segons l'informe presentat pel Servei d'Espais Naturals, no hi ha hagut cap al·legació durant la fase d'exposició pública.

Anàlisi tècnica de l'expedient

El Parc Natural de s'Albufera de Mallorca està registrant, en els darrers decennis una greu degradació ecològica. El problema no és conseqüència d'un factor aïllat, sinó més aviat derivat de l'efecte sinèrgic de diversos impactes que es venen produint sobre el seu àmbit i zona d'influència des de fa molts anys.

La salinització del parc es un fet constatat. La minva en l'aportació d'aigua dolça a la zona humida procedent dels torrents, de l'aquífer i les diferents surgències ha determinat que l'equilibri que existia tradicionalment amb l'aigua de la mar s'hagi desplaçat terra endins. És a dir, l'aigua de la mar cada vegada té més influència sobre l'Albufera.

Igualment, s'estan produint fenòmens d'eutrofització. La presència de nutrients a les aigües (fonamentalment fosfats i nitrats) procedents de fonts antròpiques com les activitats agrícoles de la conca de recepció o les aigües deficientment depurades de les EDAR, provoquen una proliferació desmesurada de les algues que, en la seva degradació, consumeixen l'oxigen de l'aigua. Les condicions d'anòxia són incompatibles amb la presència de la vida.

També poden arribar substàncies contaminants com pesticides agrícoles, o aigües deficientment depurades de l'EDAR de Sa Pobla.

Un altre factor negatiu molt important és la presència d'espècies invasores, la qual es veu afavorida pels dos aspectes anteriors. La carpa (*Cyprinus carpio*) està molt vinculada a les aigües amb condicions d'elevada eutrofització. És un voraç depredador que provoca un empitjorament de la qualitat de les aigües, enterbolint-les. La tortuga de Florida (*Trachemys scripta*) és una espècie del Catàlego español de especies exóticas invasoras (RD 630/2013) que està desplaçant a la tortuga d'aigua autòctona (*Emys orbicularis*), la qual es troba actualment amenaçada. Entre la flora, hi ha una progressiva substitució (que es va veient accelerada els darrers anys) de comunitats vegetals vinculades a

aigües dolces, d'una gran especificitat i molt singulars per la seva escassetat a nivell de les Illes, per altres més vinculades a ambients salinitzats o amb elevada presència de nutrients, com seria el cas dels salicorniars i els canyissars d'Arundo donax, espècie també introduïda i amb comportament invasor. Però hi ha moltes altres espècies al·lòctones presents dins l'espai, causant evidents impactes.

Tot plegat està determinant la progressiva desaparició d'espècies i hàbitats exclusius de la zona, amb l'entrada d'altres organismes més generalistes, sovint invasors, que banalitzen l'ambient. S'Albufera de Mallorca és, de cada vegada més, un medi molt uniformitzat. L'empobriment de la biodiversitat per la pèrdua de qualitat de l'hàbitat és perceptible a tots els nivells, des dels invertebrats fins a les aus. La manca d'aliment està provocant que, almenys per a certes espècies d'aus, l'Albufera ja no sigui un lloc tan desitjable per estar-hi o, fins i tot, per aturar-se durant les migracions. Un exemple podria ser el cas de les fotges (Fulica atra). Les poblacions han minvat de gairebé 4000 exemplars a finals del segle XX fins a la dècima part en l'actualitat. Semblant comportament demogràfic ha tingut el collblau (Anas platyrhynchos). Ambdues espècies es concentren ara a les zones de s'Albufera amb presència d'aigües dolces i els macròfits que els serveixen d'aliment. Aquests indrets, com ja hem avançat, estan esdevenint progressivament més i més escassos.

Les Fonts Ufanes són unes surgències que apareixen a la finca de Gabellí Petit (Campanet). Són un fenomen hidrogeològic puntual molt interessant que atreu multitud de curiosos. Rere un episodi important de pluges sostingudes durant un període de temps determinat, rebenten, i les aigües que surten d'entre les roques de l'alzinar es dirigeixen amb gran força cap a s'Albufera pel torrent de Sant Miquel. La finca de Gabellí Petit és propietat de la Comunitat Autònoma i protegida amb la figura de Monument natural. No es pot preveure de manera exacta quan rebentaran, ni la seva durada. De vegades el fenomen es repeteix varies vegades en un mateix any (normalment durant la tardor) i d'altres anys ni tan sols es produeix.

Les aigües de les Fonts Ufanes són un cabal d'aigua molt important que, a través del torrent de Sant Miquel, van cap a s'Albufera. El torrent està canalitzat de tal manera que l'aigua travessa el parc i tota aquesta aigua dolça acaba a la mar.

L'aigua, durant el seu trànsit, produeix evidents beneficis en el canal gran. Arrossega nutrients, neteja les aigües i disminueix la concentració salina. Recupera, en resum, un espai perdut per a la fauna i flora original de l'espai. L'objectiu final del projecte és que, amb la millora de les característiques ambientals, aquests llocs tornin a ser colonitzats per elles.

Ara bé, aquests efectes beneficiosos es limiten a una zona molt concreta de s'Albufera. El gran cabal d'aigua dolça podria ser aprofitat d'una manera molt més eficient si la seva influència arribés a altres indrets del parc que es troben sotmesos als impactes negatius dalt apuntats. El projecte que ara es presenta va en aquesta direcció. Es preveuen tres obres d'enginyeria hidràulica que permetrien derivar l'aigua del torrent de Sant Miquel cap a una zona molt més àmplia de s'Albufera, millorant la seva qualitat ambiental. Es disposaran comportes mòbils de ferro que poden ser obertes a voluntat per permetre el flux d'aigua cap a les zones desitjades.

La superfície que ocuparan les aigües derivades no és fàcil de calcular, atès que depèn de multitud de factors, com ara el volum d'aigua, l'estat de colmatació dels canals, quantitat d'avingudes, etc.

Es presenten diferents alternatives.

L'alternativa zero implicaria mantenir la situació actual. Evidentment, seria la més convenient des del punt de vista econòmic atès que suposaria no haver de fer cap inversió, però des del punt de vista ambiental es mantindria una situació ambientalment desfavorable al parc natural i de progressiva degradació.

L'alternativa 1 és la que apareix al projecte que es descriu a l'apartat Informació del projecte i la que, rere la valoració de la matriu d'impactes, resulta més favorable des del punt de vista ambiental.

L'alternativa 2 seria semblant a la 1 si bé no es faria servir el sistema de comportes a les derivacions de l'aigua. El cost seria un 20-30% inferior al de l'alternativa 1, però el fet de no poder controlar els fluxos d'aigua cap a Siurana i Forcadet podria provocar derivacions excessives amb efectes negatius sobre els hàbitats i espècies d'aquestes zones. D'altra banda, el torrent de Sant Miquel rep, a més de l'aigua d'escorrentia de les pluges i el cabal de les Fonts Ufanes, l'aigua de l'EDAR de Sa Pobla. Aquesta depuradora, en algunes ocasions i per defectes de funcionament, aboca al torrent aigua amb una qualitat deficient. Si aquesta aigua no es pot dirigir ràpidament cap a la mar i es distribueix per certes zones del parc, pot causar evidents impactes negatius. Per tant, la millor alternativa des del punt de vista ambiental seria la 1.

Per a la realització de les obres es preveu construir-hi uns caminets d'accés provisionals amb material drenant. Les infraestructures es faran amb formigó i ferro. Es situen a indrets on l'espècie dominant és la canya (Arundo donax), de tal manera que l'afecció directa sobre espècies de flora autòctona és menyspreable. La superfície ocupada prevista és de 100 m². L'EIA no preveu el desmantellament de la instal·lació, atès que es pensa fer-la servir durant molts anys.

La previsió de producció de residus és reduïda, i consistirà fonamentalment en residus d'obra nova i residus d'excavació. Aquests darrers es faran servir a la mateixa obra o bé s'enviaran per rebir pedreres. Els primers es duran a punt de reciclatge. No es preveu cap tipus d'abocament sòlid o líquid ni durant la fase de construcció ni en la d'explotació.

Les obres implicaran també el desbrossament i anivellació del terreny, s'excavaran canals, els moviments de terra poden produir pols i la maquinària generarà renous i vibracions. Tot plegat produirà molèsties puntuals a les aus, però si les obres s'efectuen fora de l'època de nidificació (és a dir, fora dels mesos de març a juny, ambdós inclosos) el projecte seria compatible. Aquesta mesura protectora apareix a l'informe del director de l'espai protegit.

L'Estudi d'Impacte Ambiental proposa una sèrie de mesures protectores que semblen adients per a la consecució dels objectius ambientals del projecte.

Dins s'Albufera hi ha una gran diversitat d'hàbitats.

A la zona d'Es Forcadet hi trobam una zona amb canyissar, salicorniar i tamarigar (tamarells). Aquestes comunitats vegetals són diagnòstiques de zones amb elevada concentració salina. El codi de l'hàbitat és 1310.

A la part alta del torrent hi ha una petita zona amb bosc de ribera, caracteritzat per arbres com els oms i polls. Presenta un elevat grau de degradació, atès que la salinització l'està afectant greument. A aquest factor desfavorable se li afegeix que els oms estan afectats per grafiosi i que la canya els està desplaçant.

L'hàbitat 7210 definit per la mansega (*Cladium mariscus*) es troba descrit a la fitxa de l'espai. Segons sembla, era present a Es Forcadet, però ja no hi és.

Algunes espècies de flora d'aigua dolça dels hàbitats 3140 i 3150, com *Potamogeton*, *Chara*, etc., hi són presents, tot i que de manera relictual.

A sa Siurana hi ha petits redols de macròfits submergits (*Miriophyllum*), però que cada vegada són més escassos, atesa la competència de les algues filamentosos.

Llevat dels salicorniars, tots els hàbitats de l'indret es troben en un estat molt desfavorable de conservació. L'informe efectuat per l'equip gestor del parc el 21/02/2018 indica, en relació a l'afecció a la XN2000, que proposa "certificar que el projecte té relació directa amb la gestió de l'espai i és necessari per a la seva gestió, i que no es preveu que pugui afectar al lloc de forma apreciable".

Pel que fa a les aus, la diversitat és important. S'Albufera és lloc de referència per a les aus migratòries, que la visiten en els diferents passos anuals. Aquestes aus es distribueixen entre els diferents hàbitats presents en funció de les seves necessitats ecològiques.

L'EIA indica també la presència de deu espècies de ratapinyades. S'Albufera és un lloc idoni per a la seva alimentació. Moltes d'elles abandonen els seus refugis a posta de sol per dirigir-s'hi.

El TAIB (The Albufera International Biodiversity Group) és un equip multidisciplinar que estudia des de 1989 els canvis ambientals que s'estan produint a s'Albufera i proposen mesures de gestió en funció dels resultats que obtenen. Rere molts anys de monitoratge han constatat el progressiu empobriment ambiental de s'Albufera. La biodiversitat d'hàbitats i espècies al parc és prou bona, si bé les més singulars van quedant relegades a indrets més aïllats amb una qualitat ambiental inferior.

De resultes de l'execució del projecte i, per tant, de la disminució puntual de la presència de sals a l'aigua, es podria derivar un retrocés dels hàbitats vinculats a l'aigua salada. Així, salicorniars i tamarigars podrien veure disminuir la superfície. Tanmateix, aquests hàbitats es troben ben representats dins el parc en llocs favorables.

Pel que fa a les aus, la gran majoria de les que habiten i visiten el parc estan lligades a aigües netes i dolces, oligotròfiques. Per tant, la mesura proposada els seria favorable. Només algunes espècies com ara la rosseta (*Marmaronetta angustirostris*) i l'ànnera blanca (*Tadorna tadorna*), vinculades a aigües salobreses, podrien veure reduïda la superfície del seu hàbitat. La rosseta és una au en perill d'extinció segons el RD 139/2011 (Catàleg espanyol d'espècies amenaçades) i l'ànnera blanca figura al Llistat d'espècies silvestres en règim de protecció especial. Tanmateix, i segons consulta verbal al director del parc (un prestigiós ornitòleg) realitzada el 17/10/2018, cap d'aquestes espècies és present a les zones que s'han de veure afectades pel projecte (Forcadet i Siurana). Per tant, no patiran cap impacte, directe o indirecte, fruit de l'execució del projecte i posterior funcionament.

Pel que fa a l'impacte paisatgístic, l'EIA presenta l'annex requerit per l'article 17.5 de la Llei 12/2016, d'avaluació ambiental de les Illes Balears. S'indica que les zones concretes d'actuació es troben a llocs alterats (vora la carretera, pontarró mig derruït) i amb presència de l'espècie invasora *Arundo donax*. La qualitat paisatgística és escassa. A més, la superfície afectada és petita. En conseqüència, l'impacte paisatgístic es pot considerar ínfim.

És important recordar que el projecte s'ha fet a proposta de l'equip gestor del parc. En l'informe de la direcció de juliol de 2016 ja es proposava aquesta actuació per millorar la qualitat hídrica de s'Albufera. Igualment, el 13/10/2016, la Junta Rectora va informar favorablement aquest projecte.

La conclusió final és que l'actuació tendrà, indubtablement, un efecte positiu global sobre un espai natural que s'està degradant a grans passes. Tanmateix, a criteri del tècnic que subscriu, es tracta d'una actuació puntual que hauria d'estar inclosa dins un pla general vertebrador per recuperar l'espai protegit des de tots els àmbits relacionats (usos agrícoles, hidrologia, recuperació d'hàbitats i espècies, control d'espècies invasores, adequació de l'EDAR de Sa Pobla, control de les extraccions dels pous de les rodalies, utilització de filtres verds per reduir la carga eutròfica de les aigües, etc.). Seria convenient, si no s'ha fet encara, conèixer com circula l'aigua per tot l'interior de la zona humida, per planificar, si cal, actuacions d'adequació i/o neteja de canals i millorar, d'aquesta manera, l'equilibri hídric del conjunt.

La recuperació d'hàbitats favorables permetrà revertir la situació d'amenaça a nivell local d'espècies com la fotja banyuda, el bitó, el toret, l'espínol, etc. Les actuacions concretes que puguin tenir efectes sobre espècies objectes de pla haurien de tenir en compte el contingut d'aquests documents de gestió.

En el moment de la redacció del present informe no s'ha rebut l'informe sol·licitat a la DGRRHH. Atès les característiques del projecte, que implica derivacions de cursos d'aigua, es considera que aquest informe és de cabdal importància pel que fa a l'autorització del projecte.

Tampoc no s'ha rebut l'informe sol·licitat a l'ajuntament de Sa Pobla, que compta amb un catàleg patrimonial de bens d'interès paisatgístic i ambiental, que inclou les siques, canalets, pontarrons i, especialment, les siques reials. És molt important assegurar-se que el projecte no afecta cap d'aquests elements patrimonials.

Conclusions

Per tot l'anterior, es formula la declaració d'impacte ambiental favorable del Projecte de millora del sistema d'irrigació del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca (T. M. Muro/Sa Pobla), promogut per la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat, al concloure's que previsiblement no es produiran impactes adversos significatius, sempre que es compleixin les mesures incloses en l'EIA i els condicionants següents:

- Cal que les obres es duguin a terme fora de l'època reproductora de la majoria d'aus de s'Albufera, és a dir fora dels mesos entre març i juny, ambdós inclosos.
- Cal que, prèviament a l'execució del projecte, el promotor compti amb l'informe favorable emès per la direcció general de Recursos Hídrics, i que compleixi els possibles condicionants que s'hi relacionin.
- Cal evitar l'afectació a qualsevol dels elements patrimonials catalogats per l'ajuntament de Sa Pobla dins l'àmbit.

Es recomana que el promotor consideri la possibilitat futura de redactar i executar un pla integral de recuperació de la zona humida de s'Albufera, del qual els projectes d'enginyeria hidràulica com el que ara es valora haurien de ser només uns dels aspectes a tractar.

Aquesta Declaració d'impacte ambiental s'emet sense perjudici de les competències urbanístiques, de gestió o territorials de les administracions competents i de les autoritzacions o informes necessaris per a l'obtenció de l'autorització.

Palma, a 8 d'octubre de 2018

El president de la CMAIB

Antoni Alorda Vilarrubias

